

Opinnäytetyö
Noora Niskanen
Savonia AMK 2020

Tunteen välittyminen henkilökuvassa

Tiivistelmä

Koulutusala: Kulttuuriala

Koulutusohjelma: Muotoilun tutkinto-ohjelma

Työn tekijä: Noora Niskanen

Työn nimi: Tunteen välittyminen henkilökuvassa

Päiväys: 14.11.2020

Sivumäärä/liitteet: 42/4

Ohjaaja: Sirpa Miettinen

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin erilaisia tekijöitä, jotka liittyvät tunteen välittymiseen henkilökuvassa sekä sitä, miten kuvan erilaiset sommitelmalliset tekijät vaikuttavat tähän teemaan. Lisäksi pureuduttiin värien ilmaisun muodostumiseen ja psykologiaan tunteen näkökulmasta sekä käsiteltiin hiukan katsojan osuutta kuvan tulkitsijana. Tavoitteena oli syventää opinnäytetyön tekijän omaa osaamista henkilökuvan luomisessa, mutta tarjota myös muille aiheesta kiinnostuneille materiaalia aiheesta.

Opinnäytetyö oli tutkimus, jossa pureuduttiin kirjallisuuteen taiteen filosofiasta, väreistä ja sommittelusta. Tutkimuksen ajan näiden aiheiden oheen nostettiin esimerkkejä henkilökuvista havainnollistamaan tutkimuksessa nousseita asioita. Lisäksi opinnäytetyössä käsiteltiin katsojan roolia kuvan tulkinnassa. Näistä aiheista muodostui kokonaisuus, josta voi löytää ymmärrystä ja apukeinoja henkilökuvan tunteen ilmaisun vahvistamiseksi.

Avainsanat: henkilökuva, tunne, ilmaisu, kuvataide

Abstact

Degree: Bachelor of Culture and Arts

Specialization: Industrial Design

Author: Noora Niskanen

Title: Expressing Feeling in a Portrait

Number of pages: 42/4

Date: 14.11.2020

Instructor: Sirpa Miettinen

This thesis has been a research on different factors which are related to and thus affect the transmission of emotion in a portrait. The initial goal was to deepen the general know-how of the author in creating a portrait while also offering insight and material for those who are also interested in the topic.

Thesis contains research of literature and articles about the philosophy of art, colours and layout. Portrait examples have been added to demonstrate the factors that have emerged during this research. In addition, the thesis discussess the role of a spectator as an interpreter of a picture. These topics formed an entirety where one can find understanding and means to express feeling in a portrait.

Keywords: portrait, feeling, expression, visual art

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Tunne + toiminta + muoto = Onnistunut taideteos?.....	7
2.1 Näkökulman valinta ja toteutustapa	9
2.2 Muoto	13
3 Värät	14
3.1 Värin vaikutuksen ja merkityksen tasot	15
3.2 Värien ilmaisullinen muodostuminen	17
3.3 Värien psykologia	19
3.3.1 Keltainen	19
3.3.2 Punainen	21
3.3.3 Oranssi	22
3.3.4 Sininen	23
3.3.5 Vihreä	24
3.3.6 Vaaleanpunainen	25
3.3.7 Violetti	25
3.3.8 Musta	26
3.3.9 Valkoinen	26
4 Sommittelu	27
4.1. Perspektiivi	28
4.2 Havainnoinnin lait	31
4.3 Rythmi, rajaus, sijainti ja tarkennus	33
5 Katsojan rooli tulkitsijana	37
5.1 Kokemisen tasot	39
6 Yhteenveto & pohdinta	40
7 Lähdeviitteet	43
Kualähteet	45
Kualuettelo	45

1 Johdanto

1 Johdanto

Minua on aina kiinnostanut, miksi taide herättää niin paljon tunteita ja miten nämä tunteet oikein välittyvät taideteoksissa yleisölle. Olenkin pitänyt tunteen välittymistä yhtenä tärkeimpänä osa-alueena taideteoksen onnistumiselle. Jos teoksessa ei välity tunne, ei sitä jaksanut tutkia ja se unohtuu. Aihetta miettiessäni totesin kaikkien taidemuotojen tutkimisen yhden opinnäytetyön sisällä liian laajaksi, joten päädyin rajaamaan aihetta itseäni eniten kiinnostavaan; ihmisiin, tarkemmin sanottuna henkilökuviin.

Tavoitteeni on työskennellä sisällöntuotannon parissa sekä tehdä omia projekteja kuvittajana. Koen, että oman osaamiseni kehittäminen tällä osa-alueella vahvistaa minua erityisesti omien kuvitusprojektieni tekijänä, mutta varmasti myös asiakastöiden kanssa. Uskon, että tämä työ vahvistaa näkemystäni henkilökuvan luomisessa, parantaa visuaalista osaamistani, kehittää kuvien tulkitsemistaitojani ja tuo uusia välineitä työskentelyyni.

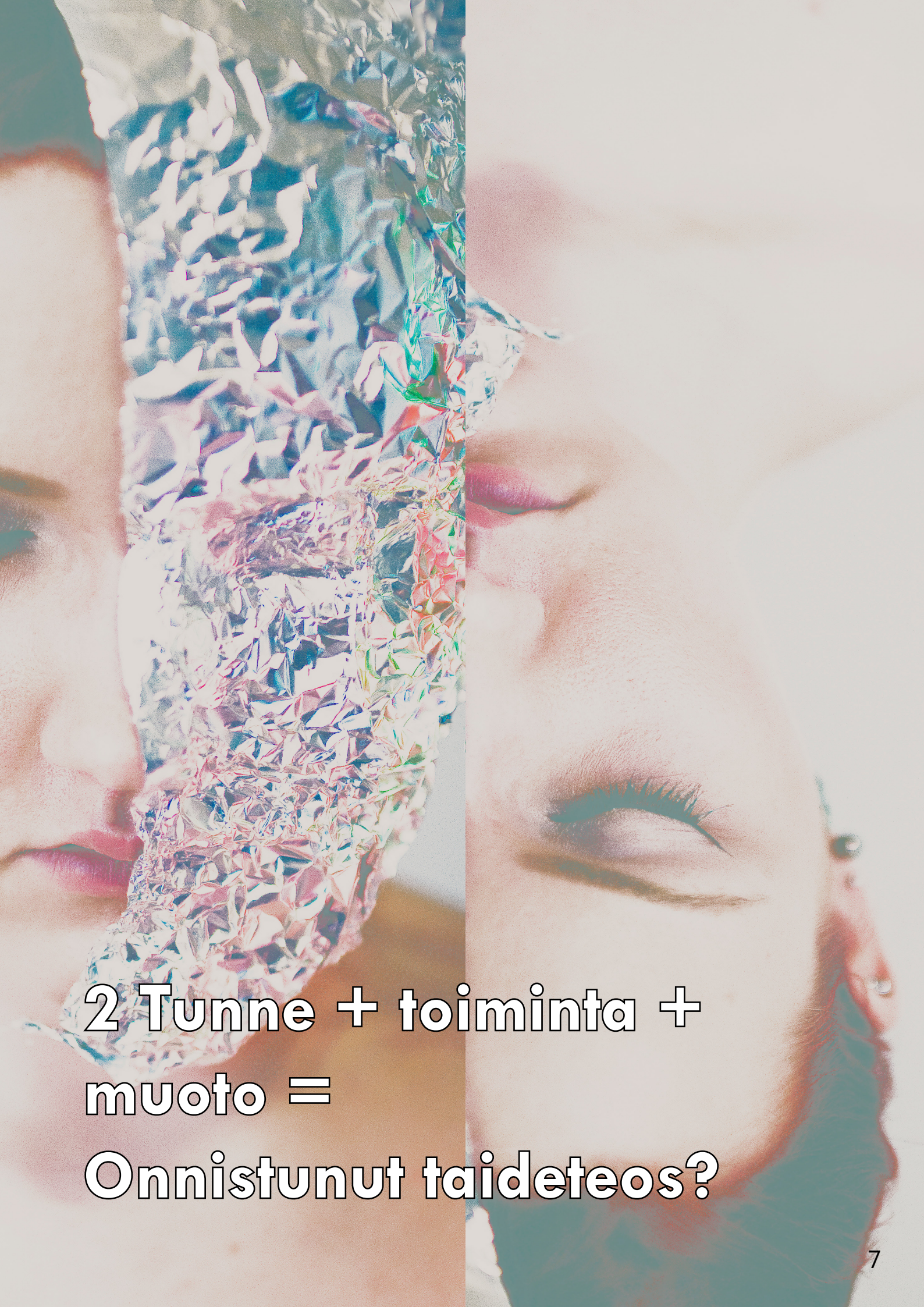
Opinnäytetyön pääkysymykset ovat: mitkä tekijät vaikuttavat tunteen välittymiseen ja muodostumiseen henkilökuvassa, ja miten henkilökuvassa mahdollisesti saadaan vahvistettua sekä välitettyä haluttua tunnelmaa ja tunnetta? Lähdän pureutumaan siihen, mitkä asiat linkittyvät teoksessa tunteeseen esimerkiksi taiteen filosofian näkemyksiä tutkimalla. Lisäksi tutkin värejä ja niiden psykologiaan ja miten kuvan sommittelu ja rakenne voivat tehostaa tunnetta.

Mielestäni tärkeitä osa-alueita tunnetta välittävässä henkilökuvassa ovat kuvateknisen osaamisen lisäksi taitelijan oma herkkyys, tunneäly ja kyky taltioida henkilöiden sekä mahdollisesti kuvassa esitettyjen ilmiöiden ja asioiden perusolemuksia. Tässä opinnäytetyössä en pyri kuitenkaan pureutumaan oman tai muiden taiteilijoiden tunneälyn tai herkkyyden tutkimiseen, vaan etsin ymmärrystä ja tutkin erilaisia kuvateknisiä keinoja, jotka voisivat tehostaa kuvassa tunteiden välittämistä ja ilmaisua. Käyn myös läpi tunteiden subjektiivisuutta ja katsojan roolia tulkitsijana, koska koen sen mainitsemisen tällaisen tutkimuksen ohessa välttämättömänä.

Mainittakoon vielä, että tässä opinnäytetyössä ei esitellä mitään absoluuttista totuutta tai sokeasti noudatettavaa teoriaa, vaan työn tarkoituksena on tutkia, millä eri tavoin mahdollisesti voidaan vaikuttaa tunteen välittymiseen henkilökuvassa. Koen, että jokaisessa teoksessa toimivat varmasti eri ratkaisut, mutta tässä opinnäytetyössä käsitellyt asiat voivat

tuoda lisää välineitä ja näkemyksiä tunteen ilmaisemiseen.

Ja kuten taiteen kohdalla on mielipiteitä yhtä monia kuin katsojiakin, myös tämä opinnäytetyö on rakennettu tekijänsä intressien, käsitysten ja ajattelun pohjalta. Olen pyrkinyt syventämään tietämystäni ja myös haastamaan omia näkemyksiäni tutkimusta tehdessä, jotta oma näkemykseni asiasta syventyisi. Jokainen samasta aiheesta kiinnostunut voi lukiessaan kerätä itseään eniten puhuttelevat osat omaan työskentelyynsä, tai mahdollisesti muodostaa niiden kautta täysin uusia näkemyksiä.

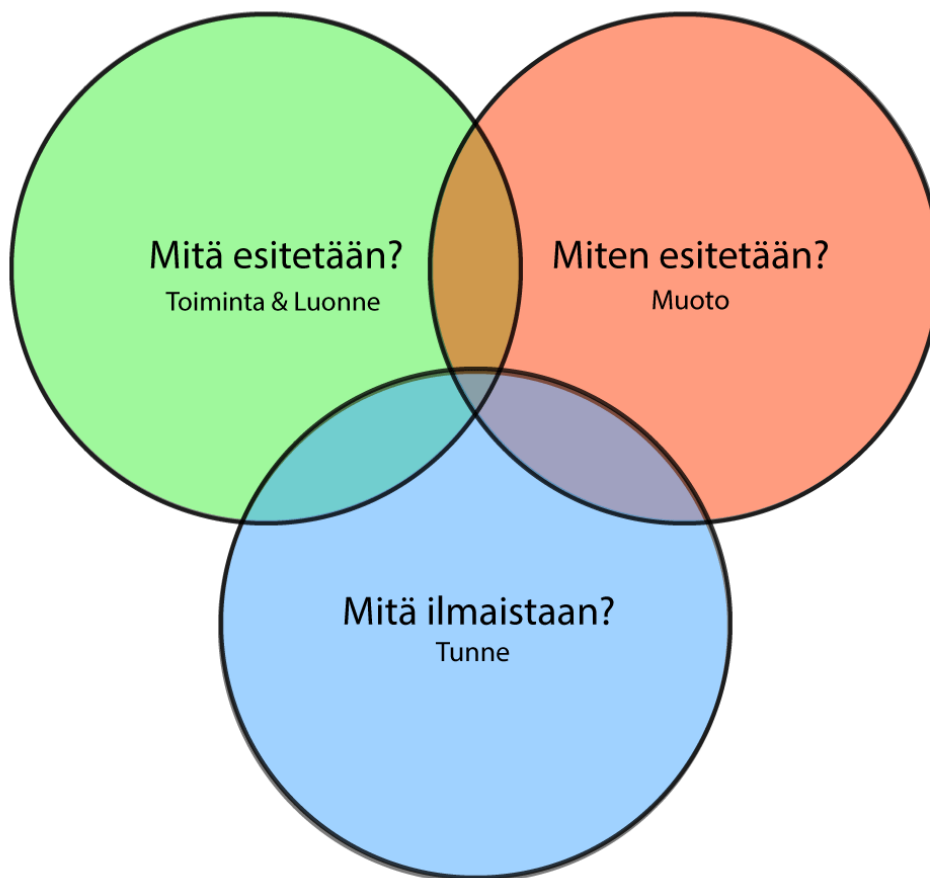

**2 Tunne + toiminta +
muoto =
Onnistunut taideteos?**

2 Tunne + toiminta + muoto = Onnistunut taideteos?

Lähdin ensimmäisenä tutkimaan taiteen filosofian teorioita ja etsimään sieltä näkökulmia tutkimusaiheeseeni. Jo niinkin perustavanlaatuisessa kysymyksessä kuin, mitä vaaditaan taiteelliseen onnistumiseen, tunteen merkitys nousi yhdeksi suureksi tekijäksi. Richard Eldridge (2009, 31) esittää kirjassaan tärkeimmiksi taiteellisen onnistumisen näkökulmiksi muodon, esittämisen ja ilmaisun, jotka linkittyvät toisiinsa yhtäaikaaisesti onnistuneessa teoksessa.

Eldridge (2009, 31) kertoo, että myös Roger Scruton esittää samankaltaisen teorian, jonka mukaan taiteelliseen onnistumiseen sisältyy samanaikaisesti tietoisuus kolmesta kysymyksestä: Mitä esitetään? - Mihin sisältyy teoksen toiminta ja luonne. Mitä ilmaistaan? - Tähän sisältyy tunne. Ja miten esitetään? - Eli taideteoksen muoto. (Eldridge, 2009, 31.)

KUVA 1. Perustuen Scrutonin ajatukseen onnistuneesta taiteesta.

Eldridge (2009, 31) selittääkin näiden tekijöiden linkittymisen toisiinsa kirjassaan hyvin: ilman esittämistä ja ilmaisua, kyseessä on taiteellisen muodon sijaan koristelu. Ilman muotoa taas esittäminen ja ilmaisu ovat taiteen sijaan psyykkistä purkautumista ja julistamista.

Haluan nostaa esille vielä toisen Eldridgen tiivistyksen onnistuneesta taiteesta. Useita eri taiteenfilosofian teorioita tutkiessaan hän päätyy tiivistämään ajatuksensa yhteen lauseeseen:

”Taideteokset esittelevät jonkin aiheen ajattelun ja tunnepohjaisen asennoitumisen kiintopisteeksi tavalla, joka sulautuu materiaalin luovaan tutkimiseen.” (Eldridge, 2009, 281)

Tähän lauseeseen kiteytyy kolmen aiemmin mainitun seikan ohessa vielä yksi oleellinen teema: katsojan oma ajatustyö. Tulkintani tästä on, että teos voi olla kimmoke jonkin asian ajattelemiselle, käsittelemiselle ja jopa uusien näkökulmien löytämiselle. Lisäksi se tuo esille sen, että teoksen tutkiminen ja sen viestien ymmärtäminen voi olla hyvin tietoisien ajatustyön takana. Palaan tähän vielä nopeasti opinnäytetyön myöhemmässä osiossa ”5 katsojan rooli tulkitsijana” lisää.

Mietitään vielä näitä teorioita tunteen välittymisen näkökulmasta teosta tarkastellessa. Tunnehan ei herää täysin tyhjästä vaan sille täytyy olla jonkinlainen ylläke. Tämän teorian pohjalta voisinkin sanoa, että se, mitä kuvassa esitetään (toiminta ja luonne) täytyy olla esitetty ymmärrettävästi ja tarpeeksi mielenkiintoisesti (muoto), jotta tunne välittyy. Toki on myös teoksia, jotka pysäyttävät, mutta katsoja ei välttämättä osaa selittää miksi. Oma lisäykseni vielä kaikkeen tähän on johdannossa mainitsemani ajatus, että onnistuessaan taiteilija taltioi jonkin tilanteen, asian tai henkilön perusolemusta, jolloin kuvaan kiteytyy jotain niin olennaista ja perustavanlaatuista, että katsoja kokee teoksen jollain tavalla pysäyttävänä ja tunteita herättävänä.

Merkittäviä keinoja ilmaisun muodostumisessa ovat näkökulma ja toteutustapa, jotka myös osittain liittyvät toisiinsa. Seuraavassa luvussa, 2.1 Näkökulman valinta ja toteutustapa pureudutaan aiheeseen lisää.

2.1 Näkökulman valinta ja toteutustapa

Ilmaisun yksi keskeisin piirre taideteoksessa on näkökulma. Kun taiteilija on valinnut esittämisen kohteensa, hänen täytyy aina myös tehdä valinta mistä näkökulmasta hän kohteensa esittää. Esimerkiksi jo etäisyyden muuttaminen voi muuttaa saman kohteen havainnointia merkittävästi. (Väisänen, 2017, 41.) Kuvataiteilija ei vain taltioi tiettyä kukkamaljakkoo, vaan hän tuo maljakon esimerkkinä, joka jostain näkökulmasta voi herättää huomiota, tunnetta tai mielenkiintoa. Taiteessa esittämällä on oltava tarkoitus – sen täytyy avata asian merkitystä. (Eldridge, 2009, 50.)

Teos, jolla ei ole merkitystä, (tai jossa sen merkityksen tuominen esille on epäonnistunut) ei herätä myöskään tunnetta katsojassaan. Jos jokin asia on ihmisille merkityksetöntä, he eivät koe tarpeelliseksi nähdä siihen mitään vaivaa. Kuvataiteen kohdalla tämä merkityksettömyys tarkoittaisi sitä, ettei teosta haluta katsoa ja tutkia.

Syvennyttään vielä hiukan merkityksen ja näkökulman valinnan suhteeseen toisiinsa. Eldridgen (2009, 40) mukaan Nelson Goodman kertoo muistuttamisen teoriassaan, kuinka jokainen asia voi merkitä montaa asiaa yhtä aikaa, ja kuinka jokaisella asialla on monia puolia. Esimerkkinä hän mainitsee, kuinka mies voi olla [...] ”atomipilvi, solurakennelma, viulisti, ystävä ja mielipuoli.” Sama henkilö voi näkyä siis kuvassa monessa eri valossa. Myös samasta aiheesta tehdyt kuvat voivat merkitä hyvin eri asioita. Jeesusta kuvaamalla voidaan puhua esimerkiksi kärsimyksestä, ihmiskunnan historiasta tai pelastuksesta (Väisänen, 2017, 28).

Taidemaalari Rembrandt van Rijn teki 63-vuotisen elämänsä aikana lähes 100 omakuvaa, joista muodostui ainutlaatuinen kuvakokoelma hänen elämästään. Näissä teoksissa hän esitti itsensä mitä moninaisimmissa rooleissa, ”esimerkiksi kapinoivana nuorukaisena, porvarina, hilpeänä juomaveikkona ja viisaana vanhuksena”. (Aavikko, 2019.) Rembrandtin omakuvat saavat katsojansa miettimään jokaisen kuvan sen hetkistä tarinaa ja merkitystä. Ja luomalla erilaisia merkityksiä, välittyy jokaisesta kuvasta myös erilaisia tunteita. Voisinkin sanoa, että kuvat eivät tunnu itsensä toistamiselta, vaikka Rembrandt kuvasikin niissä vain itseään.

Taiteilijan valitsema toteutustapa on usein harkittu päätös, jonka hän on valinnut vahvistamaan ilmaisuaan. Arthur Danton mukaan taideteoksessa katsoja näkee taiteilijan tavan nähdä, eikä pelkästään sitä mitä hän näkee (Eldridge, 2009, 90). Otetaan tästä esimerkkinä kahden eri taiteilijan omakuvat. Kuten aiemmin mainittiin, Rembrandt maalasi itsestään useita erilaisia omakuvia. Hän kuvasi erityisesti viimeisimmissä teoksissaan itsensä tarkasti ja rehellisesti, maalaten kuvaan myös ihonsa epätäydellisyydet (BBC, 2014). Taitavalla tekniikallaan ja yksityiskohtaisella ilmaisullaan hän loi kuviinsa inhimillisyyttä ja koskettavuutta. Kuvassa välittyivät niin Rembrandtin kokemat elämän vastoinkäymiset, kuin myös oman arvon tunteminen. (Aavikko, 2019.)

KUVA 2. Rembrandt van Rijn - Self

Portrait at the Age of 63, 1669.

(Rembrandtpainting, 2020)

Toinen arvostettu omakuvien tekijä, Helene Schjerfbeck maalasi viimeisen kahden elinvuotensa aikana yli 20 omakuvaa, joissa ilmaisu oli vahvasti abstraktia. Näissä hänen sanotaan tutkineen omaa vanhenemistaan niin ruumiillisesti kuin henkisestikin. (Ateneum, 2020.) Tätä abstraktia esittämistä tutkii esimerkiksi Patrik Nyberg (14, 15) väitöskirjassaan, jossa hän sanoo teosten esittävien ja ei-esittävien osien muodostavan maalauksiin vuoropuhelun. Näiden kautta muodostuvat teosten keskeisimmät merkitykset: tutkimukset ruumiista ja siihen kytkeytyvästä identiteetistä. Rembrant ja Shjerfbeck valitsivat hyvin erilaiset toteutustavat omakuviinsa ja loivat näillä valinnoillaan haluamansa merkityksen.

KUVA 3. Helene Schjerfbeck - Omakuva, valoa ja varjoa, 1945. (Wikipedia, 2020)

2.2 Muoto

Ei ole mahdollista luoda kaaviota muodon piirteistä (kuvataiteessa tarkoittaa esimerkiksi viivaa ja väriä), jotka loisivat aina saman merkityksen jokaisessa taideteoksessa. Esimerkiksi sininen väri ei tee teoksesta automaattisesti seesteistä, vaikka se saattaakin useissa tilanteissa olla väri, jolla tällaista tunnetta saadaan vahvistettua. (Eldridge, 2019, 158, 159.) Myöskään esimerkiksi samanlainen koukeroinen viiva ei automaattisesti välitä jotain tiettyä tunnetta tai merkitystä, vaan sen ilmaisullinen muodostuminen on täysin sidonnainen teoksen muihin elementteihin. Tämä myös vahvistaa ajatusta siitä, ettei tässä opinnäytetyössä esitetä tarkasti noudatettavia sääntöjä tunteiden välittämiseen.

Vaikka mikään ilmaisuntapa ei automaattisesti luo tiettyä ilmaisua tai tunnetta, voi näitä tutkimalla saada lisää välineitä omaan työskentelyyn, ja se on minunkin tutkimustyöni tavoite. Seuraavissa luvuissa 3. Värit ja 4. Sommittelu tutkitaan vaihe vaiheelta värien ja erilaisten kuvan muodon, rakenteen ja sommittelun ratkaisuiden vaikutusta ilmaisuun ja tunteeseen.

3 V^äri^t

3 Värit

Värit vaikuttavat ihmisiin niin tiedostamattomalla kuin tietoisellakin tasolla, ja näitä tasoja tutkimalla saadaan ymmärrystä myös siihen, mitä eri reaktioita värit meissä mahdollisesti herättävät. Näitä tiedostamisen eri tasoja esitellään luvussa 3.1 Värin vaikutuksen ja merkityksen tasot.

Myös siihen millaisena näemme värit eri tilanteissa vaikuttavat monet eri tekijät. Esimerkiksi samasta värituubista käytetty punainen voi näyttää erilaiselta kahdessa eri väreillä ja tekniikalla tehdyssä maalauksessa. Myös maalauksen sisältö voi muuttaa kokemusta siitä, mitä tämä tietty punainen tarkoittaa. Tätä käydään tarkemmin luvussa 3.2 Värien ilmaisullinen muodostuminen. Viimeisessä värejä käsittelevässä luvussa 3.3 Värien psykologia esitellään yleisimpiä väreihin liitettyjä mielikuvia ja symboliikkaa.

Tutustumalla värien merkityksiin, luonteeseen ja näyttäytymiseen eri tilanteissa, tuo se lisää ymmärrystä myös niiden käytölle. Samaan aikaan värit ovat ja eivät ole mielipideasias, koska niiden ilmenemisessä ja kokemisessa on paljon yleistä tietoa, joka on hyvä ymmärtää.

3.1 Värin vaikutuksen ja merkityksen tasot

Ihmiselle on muodostunut aikojen saatossa värien vaikutuksille ja merkityksille erilaisia tasoja, joista osa on evoluution aikaansaannosta, osa ympäristön vaikutusta ja osa yksilön henkilökohtaisia mielipiteitä. Martti Huttunen (2016, 35) jakaa värien vaikutukset ja merkitykset kuuteen eri tasoon: Arkaainen taso 1, arkaainen taso 2, kulttuurihistoriallinen taso, sosiaalinen taso, kognitiivinen taso ja tunnetaso.

Ensimmäisellä arkaaisella tasolla tarkoitetaan tahdosta riippumattomia, alkukantaisia toimintoja, jotka ovat muodostuneet evoluution myötä ympäristön ärsykkeiden kautta. Esimerkiksi tietyn värinen valaistus voi vaikuttaa aineenvaihdunnan toimintaan ja myös unen laatuun. Tämä on hyvä ottaa huomioon esimerkiksi tilasuunnittelun värejä ja valaistusta miettiessä. Toinen arkaainen taso on vaistonvaraista reagointia, jota kuitenkin voidaan tiedostamalla muokata. Reagoimme esimerkiksi ruoan väriin vaistonvaraisesti. Tunnistamme syömäkelpoisen hedelmän tai lihan sen väristä, ja oudon värinen ruoka saattaa jopa etoa. Voimme kuitenkin oppia nauttimaan oudonkin värisestä ruoasta totuttelun kautta, vaikka ensimmäinen reaktio olisikin tätä kohtaan negatiivinen. (Huttunen 2016, 36, 40.)

Kulttuurihistorialliset ympäristötekijät vaikuttavat ihmisen toimintaan ja ajattelutapaan. Kulttuurin perimää pyritään joko pitämään elossa tai piilottamaan, riippuen koetusta arvostuksesta. Mitä yleisempi asia on kyseessä, sitä pidemmällä historiassa on sen alkuperä. Kulttuuriperimään liittyy aina myös visuaalinen puoli esimerkiksi vaatetuksen, korujen tai talojen väreinä, joiden myötä meille on muodostunut erilaisia värisymboleita. (Huttunen, 2016, 41.) Esimerkiksi aikoinaan, kun värejä ei osattu vielä valmistaa tai tuotanto oli pientä, harvinaisia värejä pidettiin arvokkaampina ja saatettiin sallia vain korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien käyttöön. Kun värituotanto lopulta kehittyi, ja tavalliset kansalaiset saivat myös näitä sävyjä käyttöönsä, koettiin tällaiset sävyt edelleen symbolisesti arvokkaiksi ja esteettisyyden kannalta tavoiteltaviksi. (Huttunen, 2016, 105.)

Sosiaalinen taso on sosiaalisen ja taloudellisen ympäristön vaikutus ihmiseen. Kasvatuksella ja ympärillämme olevalla yhteisöllä on vaikutus siihen, kuinka ihminen käyttää värejä ja tulkitsee niitä. Erilaiset sosiaaliset ryhmät, esimerkiksi erilaiset seurakunnat tai poliittiset puolueet muodostavat joskus erittäin tunnistettavat tunnusvärit (Huttunen, 2016, 41.) - unohtamatta tietenkään suomalaisuuden sinivalkoisen värin merkitystä. Olen monesti myös kuullut keltasinistä värityystä kuvattavan "ruotsi-väreiksi". Ihminen tekeekin lopulliset valintansa värien sopivuudesta tai sopimattomuudesta oman yhteisönsä kautta muodostamien mielipiteidensä pohjalta, joko tietoisesti tai tiedostamattomasti. Esimerkiksi vaatteiden tai auton väri voi olla hyvin tarkkaan harkittu päätös, jolla henkilö pyrkii välittämään jotain viestiä. (Huttunen, 2016, 102, 42.)

Kognitiivisella tasolla ihminen käsittelee tietoisesti värin merkitystä, ymmärtäen myös muiden värien vaikutuksien ja merkityksien tasojen vaikutukset. Erityisesti suunnittelutyössä tätä käytetään paljon ja suunnittelija kykenee erottamaan myös omat lempi- ja inhokkiväriensä kyseiseen konseptiin sopivista väreistä. Hän ei suunnittele oman mieltymyksen mukaan, vaan tilanteelle ja/tai käyttäjäryhmälle optimaalisimmalla tavalla. (Huttunen, 2016, 43.) Tällaisesta kognitiivisesta ajattelutavasta on varmasti hyötyä myös taideteoksen luovassa prosessissa. Kaikissa tilanteissa omat suosikkivärit eivät toimi. Tietoisesti ymmärtämällä värien eri tasojen vaikutuksia ja merkityksiä voi saada paljon uusia välineitä halutun ilmaisun luomiseksi ja tunteen herättämiseksi.

Viimeisellä värien vaikutuksen tasolla, tunnetasolla tiedostamattomat tai osittain tiedostamattomat vahvat tunteet ohjaavat henkilön toimintaa ja ajattelua. Usein nämä ovat muodostuneet omien kokemusten kautta. Esimerkiksi henkilöille, jotka kokivat aikoinaan kommunistisen diktatuurin sortoa, punainen väri voi edelleen olla pelkoa ja vihaa aiheuttava väri. (Huttunen, 2016, 43.)

Kaikissa meissä on siis biologisia, tahdosta riippumattomia reaktioita väreihin. Lisäksi on myös kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön muodostamia käsityksiä, sekä omia henkilökohtaisia mieltymyksiä. Nyt kun tiedämme nämä värien merkitysten ja vaikutusten tasot tulemme huomaamaan luvussa 3.3 värien psykologia näiden tasojen kytköksen nykyiseen värisymboliikkaan ja värien aiheuttamiin tunnereaktioihin.

3.2 Värien ilmaisullinen muodostuminen

Ennen kuin lähdetään käsittelemään yksittäisten värien psykologisia ja ilmaisullisia vaikutuksia, avataan vähän värien ilmenemistä ja niiden havainnoimista. Se miten näemme värit, vaikuttaa tietenkin myös siihen, miten koemme värit.

Värit nähdään aina sen hetkisessä tilanteessa sen hetkisten olosuhteiden vaikutuksen mukaisesti. Ei siis ole olemassa paikkaa, jossa värit nähtäisiin "oikeanlaisena" tai "vääränlaisena", vaan havainto muodostuu aina vallitsevan ympäristön mukaan. Väriin suhde ympäristöön on siis yksi suuri tekijä, joka vaikuttaa sen luonteeseen. Esimerkiksi valon määrä ja valon väri vaikuttavat väriin havainnointiin sekä se, mitä kohdeväriin ympäristössä ja rinnalla on. (Huttunen, 2016, 30.) Esimerkiksi ra'at vaalean vihreät marjat eivät näy puolukkametsässä yhtä selkeästi kuin kypsät punaiset marjat, koska ympäristön vallitseva väri on tummanvihreä. Yleinen ilmiö on myös, kuinka valkoinen tausta saa värit tummenemaan ja niiden loisto vähenee. Musta tausta taas lisää värien kirkkautta ja valoisuutta. (Itten, 2004, 34.)

Lisäksi väriin pintarakenne vaikuttaa väriin ilmenemiseen ja kuinka laajalta alueelta värikohtetta tarkastelee (Huttunen, 2016, 30). Tämä tarkoittaa siis sitä, että jokaisessa tilanteessa on tärkeää tutkia väriin suhdetta muihin väreihin ja näiden kokonaisuuteen, kun halutaan ymmärtää väriin ilmaisullinen sisältö. Niiden tulkitseminen yksin, välittämättä ympäristöstä ei ole mahdollista. (Itten, 2004, 84) Muita väriin havaintoon vaikuttavia tekijöitä ovat väriin sävy, vaaleus tai tummuus ja puhtaus. (Huttunen, 2016, 31)

Pelkkä värin ja sen ympäristön tutkiminen ei kuitenkaan riitä avaamaan värin ilmaisullista sisältöä, vaan tilanteessa voi olla myös sosiaalisia, historiallisia ja kulttuurisia tekijöitä, joiden myötä värinkin merkitys ilmenee (Huttunen, 2016, 14). Se, mitä kuvassa esitetään voi tehdä värien merkityksistä erilaisia. Mieti, millaiseksi valkoisen värin merkitys voisi muodostua maalauksissa, joissa toisessa esitetään sotatilanne ja toisessa häätjuhla.

Meren sinisyys ja kaukana näkyvien vuorten haalea sininen miellyttävät useita, mutta samojen värien käyttäminen voi aiheuttaa huonetiloissa elottoman ja kylmän tunnelman. Myös aurinkoisena päivänä näkyvä sininen taivas saa ihmiset aktiivisiksi, kun kuun valaisema sininen puolestaan aiheuttaa passiivista unelmointia. Punaiset kasvot tarkoittavat vihan tunnetta tai kuumetta. (Itten, 2004, 83.) Punaiset huulet ovat taas koettu terveyden ja sukukypsyyden merkeiksi, jota varten on kehitetty myös poskipuna (Huttunen, 2016, 100). Luonnossa punainen taivas merkitsee sen sijaan huonoa ilmaa (Itten, 2004, 83).

Värin merkityksen muodostumisesta voi löytää siis kolme eri osa-aluetta: Värien vaikutusten ja merkitysten tasot kertovat, miten värien merkitykset ja vaikutukset syntyvät. Ne kertovat, miten koemme värit. Värien havainnoimiseen ja täten niiden ilmaisullisen merkityksen muodostumiseen vaikuttaa se, miten näemme värin. Johon vaikuttaa esimerkiksi ympäristö, valo ja tarkasteltavan alueen koko. Kolmantena osa-alueena on se mitä kuva esittää, jonka myötä värin merkitys muodostuu kulttuuristen, sosiaalisten ja historiallisten tekijöiden kautta. Toisin sanoen, se missä kontekstissa väri esiintyy, on suuri tekijä sen merkityksen muodostumisessa. Oleellisia ovat kysymykset, mitä/ketä kuvassa on? Mikä on tilanne, jossa he ovat? Miten heidät on esitetty ja missä/kenessä väri esiintyy?

Värin merkityksen muodostuminen kuvassa

KUVA 4 Värin merkityksen muodostuminen kuvassa.

3.3 Värien psykologia

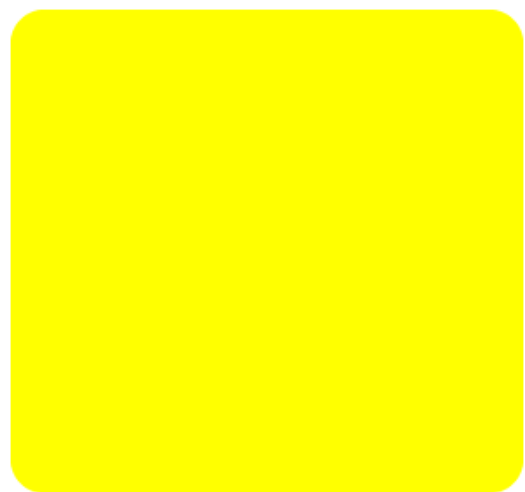
Voidaan siis todeta, ettei värien tulkitseminen ole niin yksinkertainen asia, kuin ensiajatuksella voisi luulla. Väreihin liittyy kuitenkin yleistä symboliikkaa, joihin perehtymällä voi löytää ilmaisullisesti tiettyjä piirteitä vahvistavia värisävyjä. (Pitäen samalla mielessä aiemmin mainitut asiat, ettei tämä väri automaattisesti luo tiettyä ilmaisua, vaan on yksi kokonaisuuden osa.)

Seuraavaksi esitellään joitakin väriesimerkkejä, ja niihin yhdistyviä yleisiä merkityksiä ja tunteita sekä mitä reaktioita ne mahdollisesti herättävät ihmisissä. Tämä värien psykologian tutkimus on vain pintaraapaisu sävyjen kirjosta, jossa esitellään yleisimpiä värikäsityksiä ja merkityksiä.

Jokaisen värin kohdalle on laitettu kuvaesimerkki kyseisestä väristä, koska kaikille ei synny pelkästä värin nimen mainitsemisesta samaa mielikuvaa sen ulkonäöstä. (Huttunen, 2016, 14) Esillä on myös muutamia kuvaesimerkkejä havainnollistamaan, kuinka eriväriset taustat vaikuttavat värihavaintoon. Haluan muistuttaa, että värit voivat näyttää hiukan erilaisilta eri laitteiden näytöiltä. (Tai jos katsoo tulosteversiota, on mahdollista, että värisävyihin tulee tulostaessa muutoksia.) Toivon, etteivät laitteet aiheuta liian suuria eroja väriesimerkkien havainnoimiseen, jotta kokemus näistä pysyisi mahdollisimman yhdenmukaisena.

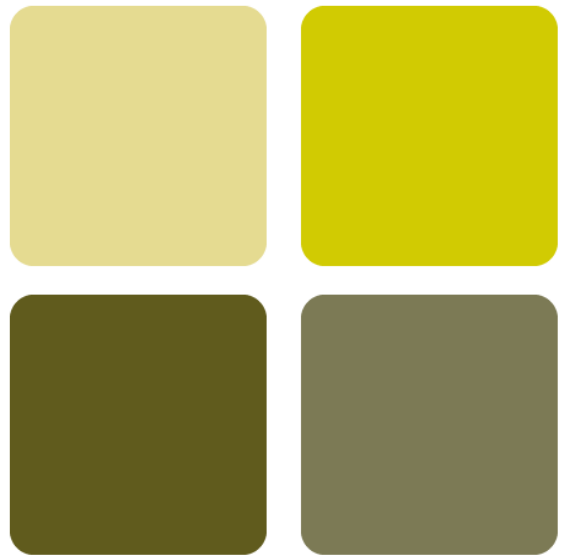
3.3.1 Keltainen

Keltainen on kaikkein valovoimaisin väri (Itten, 2004, 84). Se koetaan auringon symbolina, joka taas liitetään energiaan, optimismiin ja iloon (Kinnarps, 2020). Keltainen ilmaisee myös tietoa ja ymmärrystä. Esimerkiksi idean syttymisestä käytetään sanontaa "minulla välähti", joka viittaa idean saadessa ajatusten kirkastumiseen. Mathias Grünewald maalasi Kristuksen ympärille keltaisen valokehän, joka kuvasti yleismaailmallista tietoa. Konard Witzin "Synagoga" taulussa naisen keltainen asu merkitsee ymmärrystä ja loogista ajattelua. (Itten, 2004, 85.)

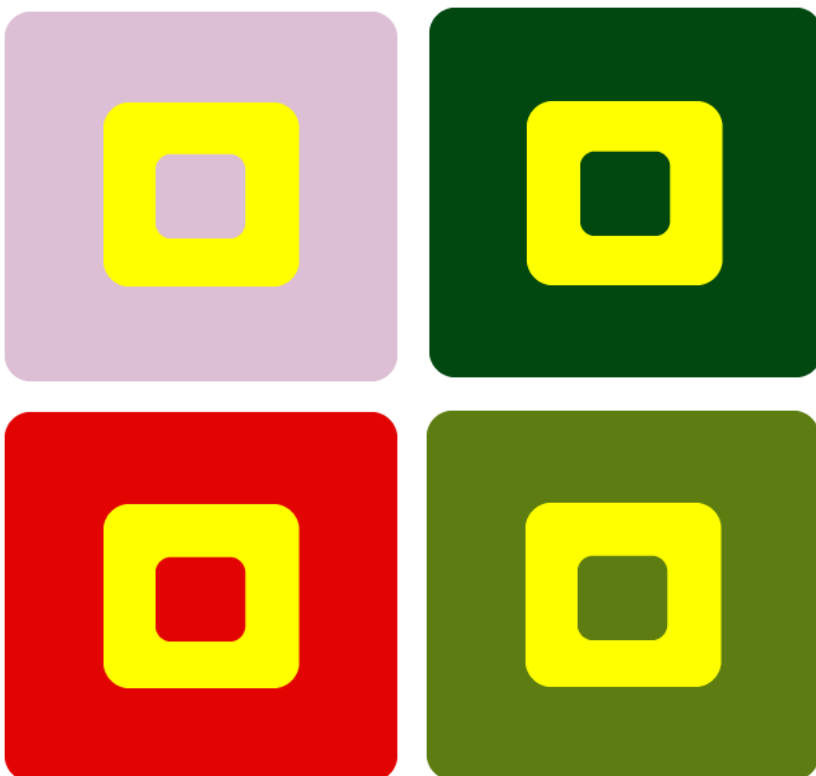
KUVA 5. Keltainen väri.

Keltaisen värivoima ja kirkkaus katoaa heti, kun siihen sekoitetaan harmaata tai mustaa. Itten kirjoittaaakin "Kuten on vain yksi totuus, onvain yksi keltainen väri." Tällaiset sekoitetut keltaiset ilmaiseva mustasukkaisuutta, petollisuutta, viekkautta, epäilystä, epävarmuutta ja mielenvikaisuutta. (Itten, 2004, 85.) Ulkonäöltään ne tosiaan muuttuvatkin helposti niin, että ne usein mielletäänkin oikeastaan joksikin muuksi, kuin keltaiseksi.

KUVA 6. Esimerkkejä sävyistä, joissa keltaiseen on sekoitettu harmaata tai mustaa.

Tummien värisävyjen rinnalla keltainen säteilee iloisesti ja esimerkiksi roosan värin rinnalla kirkkaus selkeästi vähenee. Tummanvihreän värin kanssa keltainen loistaa niin, että vihreä väri jää ikään kuin jalkoihin. Jos vihreä väri on keltaiseen taittuva, sointuu se keltaisen kanssa tasapainoisemmin. Punaisen taustan kanssa keltainen ikään kuin julistaa juhlallisuuttaan ja mahtavaa tietouttaan. Mustaa taustaa vasten keltainen on aggressiivisimmillaan. (Itten, 2004, 85.)

KUVA 7. Keltainen roosalla, tummanvihreällä, punaoranssilla ja keltaisenvihreällä taustalla.

3.3.2 Punainen

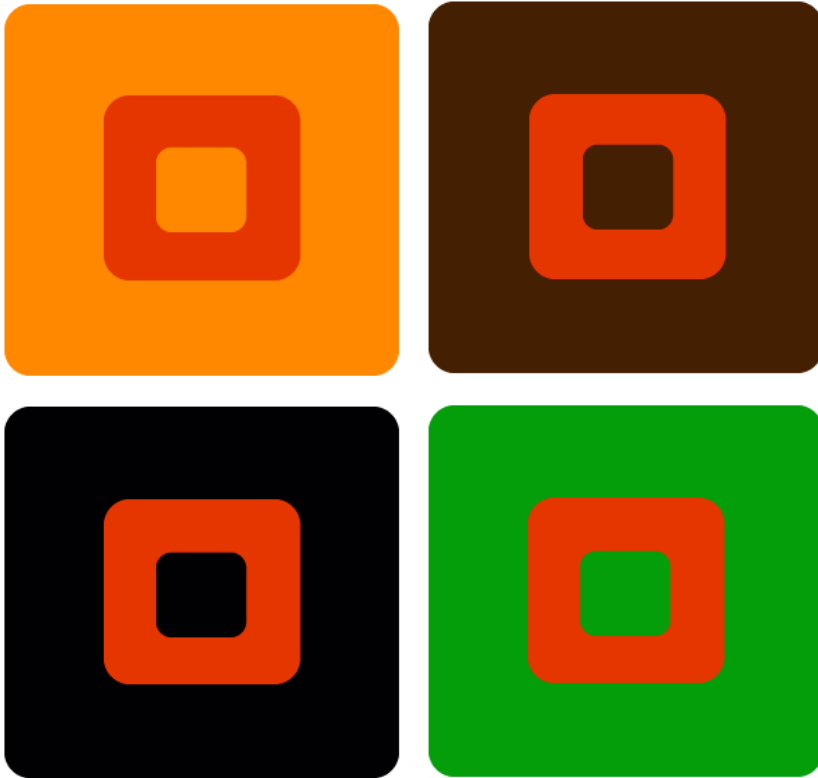
Punaiseksi miellettyä väriä on puhtaan punaisen lisäksi keltaiseen ja siniseen taipuvaa ja kumman tahansa puoleen kääntyneenä punaisesta löytyy lukemattomia vaihteluita. Punainen on hyvin dominoiva väri ja myös erittäin monipuolinen kuvaamaan monia eri luonteenpiirteitä. (Itten, 2004, 85, 88.) Punainen myös kiihdyttää sykettä ja lisää ruokahalua sekä on väri, johon kiinnitetään huomio ensimmäisenä (Kinnarps, 2020).

Punaoranssilla värillä voi ilmaista esimerkiksi intohimoa, sotaa tai demonien maailmaa ja se on ollut myös vallankumouksen tunnus (Itten, 2004, 86). Punainen on ilmaisullisilta mahdollisuuksiltaan jopa ristiriitainen, koska veren värinä se kuvaa niin elämää, kuolemaa, vihaa ja rakkautta, sekä esimerkiksi kipua ja lämpöä (Hintsanen, 2020). Ja kuten jo aiemmin mainittiin punainen väri kasvoilla voi olla niin sairauden, kuin viehättävyyden merkki. Huttunen kertookin kirjassaan punaisen olevan viettiväri, jonka viehätysvoima pätee niin naisilla, että miehillä (Huttunen, 2006, 100).

KUVA 8. Esimerkkisävyjä
Vasemmalta oikealle:
Puhtaan punainen,
punaoranssi ja
tummanpunainen.
Punaisen eri sävyt taipuvat
monenlaisiin ilmaisullisiin
merkityksiin.

Punaoranssi näyttää oranssilla taustalla voimattomalta, mutta heti kun oranssia syventää tummanruskeaksi punaisen kirkkaus nousee jälleen esille. Vihreän taustan kanssa punaoranssi hyppää silmille kuin tunkeilija ja mustalla taustalla se nousee vahvimpaan, jopa raivoisaan loistonsa. Toisin kuin keltaisessa, punaisessa on mahdollista tehdä valtava määrä erilaisia sävyjä ilman, että siitä katoaa oma punainen luonteensa. Tästä syystä punaisen ilmaisun käyttäytymisestä voisi keksiä lukemattomia esimerkkejä. (Itten, 2004, 86.)

KUVA 9. Punaoranssi oranssilla, tummanruskealla, mustalla ja vihreällä taustalla.

3.3.3 Oranssi

Oranssi herättää punaisen tavoin helposti huomion. Se voi ilmaista tasapainoista, tervetullutta ja lämmintä tunnelmaa, sekä tuo meille iloa. (Kinnarps, 2020.) Oranssi väri luo myös energiaa ja sitä käytetään usein turvavärinä (Hintsanen, 2020). Tietyn sävyisenä se voi luoda myös ylpeilevää koreutta. Valkoiseen sekoitettuna oranssin energinen loisto katoaa ja mustaan sekoittaessa se taipuu ruskeaksi. (Itten, 2004, 89.)

KUVA 10. Oranssi tuo energiaa ja lämmintä tunnelmaa.

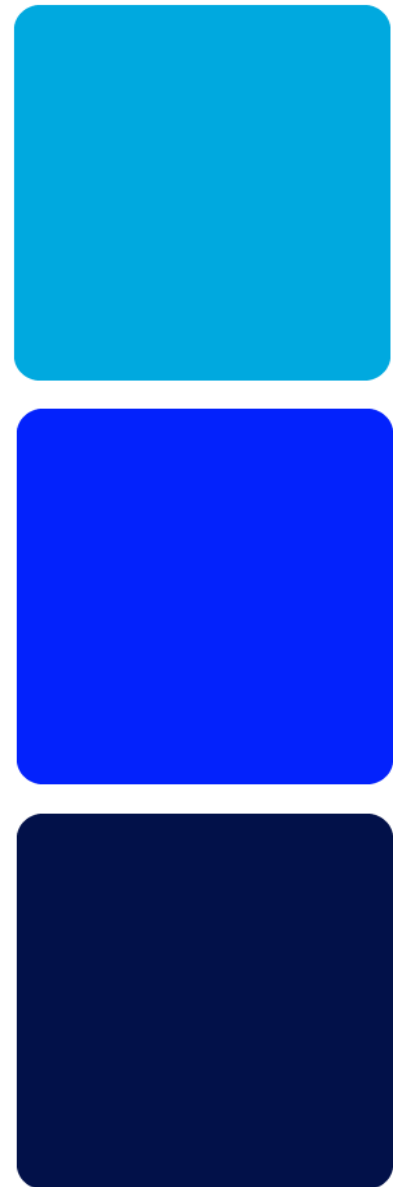
3.3.4 Sininen

Sininen on kylmä, kun punainen on taas lämmin (Itten, 2004, 88). Se myös rauhoittaa hengitystä ja saa ihmiset räpyttelemään silmiään harvemmin (Kinnarps, 2020).

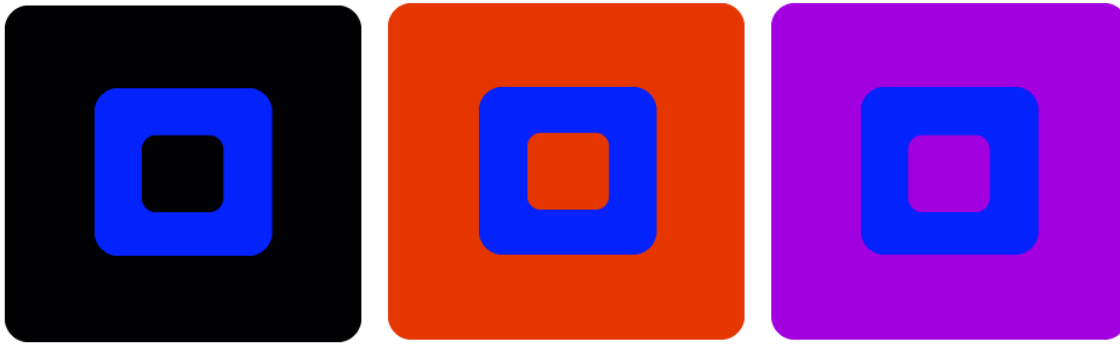
Sininen on aina ollut haluttu väri, koska useat eri kansat ovat yhdistäneet sen taivaan sinisyyteen, jossa jumalat asustavat. Värillä on monessa eri yhteisössä uskonnollinen voima. (Huttunen, 2016, 108.) Kristityille sininen onkin uskon symboli, ja kiinalaisille se merkitsee kuolemattomuutta (Itten, 2004, 88). Sinisen sävyjä on raikkaan vaaleasta, yötaivaan sinisen mustaan. Tummunut sininen ilmaisee pelkoa, haluttomuutta, taikauskoa ja surua. (Itten, 2004.) Kirkkaanakin monet kokevat sinisen hillittynä (Hintsanen, 2020).

Sininen koetaan myös poikien värinä. Tämän arvellaan juontavan juurensa sääty-yhteiskunnasta, jossa oma säädyn asema periytyi. Vaaleaihoisista yläsäätyisiä pidettiin siniverisinä ja siniverisyyden sanottiin periytyvän nimenomaan poikalapsissa. Tämän myötä sinisestä väristä tuli pojille ikään kuin symboli siniverisyydelle. (Huttunen, 2016, 116, 117.)

Kuten aiempienkin väriesimerkkien kohdalla, sininen kirkastuu mustaa taustaa vasten, jolloin sen voima tulee esille. Punaoranssin kanssa sinisen vaikutus on myös voimistuva ja se kohoo esille punertavaa pintaa vasten epätodellisen tuntuaisella tavalla. Lila väri sen sijaan vie siniseltä voiman, saaden aikaan vetäytyneemmän ja lattean vaikutelman. (Itten, 2004, 88.)

KUVA 11. Esimerkkisävyjä,
Ylhäältä alas: Vaaleansininen,
kirkkaansininen ja sinisenmusta.

KUVA 12.
Vasemmalta
oikealle: Kirkkaan
sininen mustalla,
punaoranssilla ja
lilalla taustalla.

3.3.5 Vihreä

Vihreän sävyjä on useita ja sen ilmaisullinen sisältö muuttuu sen mukaan, taittaako väri keltaiseen tai siniseen. Punaisen tavoin vihreässä on lukemattomia mahdollisuuksia erilaisten sävyjen luomiseen. Vihreä kuvastaa luonnon kasvistoa ja keltaiseen taittavana se ilmentää nuoruutta, iloa ja erityisesti keväisin heräävää luontoa. (Itten, 2004, 88.) Sinisen tavoin vihreä väri rauhoittaa, mutta myös piristää (Kinnarps, 2020). Monissa kulttuureissa se on myös kasvun ja elämän symboli. Toisaalta taas jotkut kirkkaan vihreät sävyt koetaan usein taas hyökkäävinä. (Hintsanen, 2020.) Esimerkiksi sinisenvihreä sävy voi kirkkaana olla kylmä ja vahvasti aggressiivinen. Jos vihreään sekoittaa harmaata, muuttuu sen ilmaisu helposti apeaksi rappeutumiseksi. (Itten, 2004, 89.)

Myös myrkyinvihreä saatetaan usein kokea epämiellyttävänä sävynä. Negatiiviset asenteet saattavat juontaa juurensa 1800-luvulta, kun vihreän värin valmistaminen monien yritysten jälkeen onnistui ja sitä myötä saavutti suuren suosion. Monet sisustivat oman asuntonsa tällöin vihreillä tapeteilla. Tapeteista alkoi kuitenkin haihtua myrkkyjä, jotka tappoivat yllättäen useita ihmisiä koteihinsa. Tämän myötä kyseinen sävy sai nimityksensä myrkyinvihreä. Vaikka moni ei tiedäkään millainen tuo kyseisten tapettien vihreä sävy oli tarkalleen, on ihmisillä siitä oma käsityksensä, jonka mieltää mahdollisesti negatiivisesti myrkyinvihreäksi. (Huttunen, 2016, 112.)

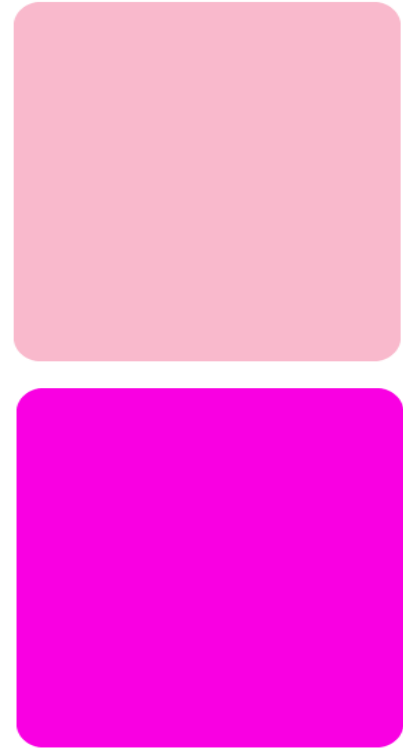

KUVA 13. Vaalea
lämpimään taittava
vihreä, kylmään taittava
vihreä ja harmaaseen
taittava vihreä.

3.3.6 Vaaleanpunainen

Aiemmin käsiteltiin sinisen muodostumista pojille mielletyksi väriksi. Vaaleanpunaisen värin muodostuminen niin sanotuksi "tyttöjen väriksi" saattaa puolestaan johtaa juurensa ajatuksesta, että se on esiaste punaiselle, joka merkitsi myös sukukypsyyttä. (Huttunen, 2016, 117.)

Vaaleanpunaista pidetään usein herkkänä värinä, ja ylioptimisesta suhtautumisesta saatetaan käyttää ilmaisua, että katsotaan maailmaa vaaleanpunaisten lasien lävitse. Se yhdistetään mielikuvissa myös makeuteen ja sokerisuuteen. (Hintsanen, 2020.) Roosan sävy rauhoittaa ja luo turvallisuutta (Kinnarps, 2020). Toisaalta pinkki väri koetaan joskus hyökkäävyydellään jopa shokeeraavaksi (Hintsanen, 2020).

KUVA 14. Ylhäältä alas: Roosa koetaan rauhoittavana ja pinkki saattaa jopa shokeerata.

3.3.7 Violetti

Riippuen siitä, mitä violetin ympärillä on väri saattaa ilmaista salaperäisyyttä, ahdistusta, toivoa tai vaikuttavuutta, ja jopa kuolemaa tai hurmiota. Erityisesti raskaan sävyiset violetit kielivät katastrofista. Violetti voi taittaa helposti punaiseen tai siniseen päin. Punaisen violetti voi kuvata myös henkistä voimaa ja taivaallista rakkautta. Siniseen taittava puolestaan yksinäisyyttä ja uskollisuutta. Toisaalta taas vaaleista violetin sävyistä löytyy nimenomaan hellyyttä ja elämäniloa. (Itten, 2004, 89.)

Entisaikoina violetti oli kuninkaallisten käyttämä väri, jonka vuoksi väriin yhdistetään ajatus lojaaliudesta ja varakkuudesta. Se koetaan myös naisellisuuden värinä. (Kinnarps, 2020.) Lisäksi violettiin liittyy mystisyyttä ja maagisuutta (Hintsanen, 2020).

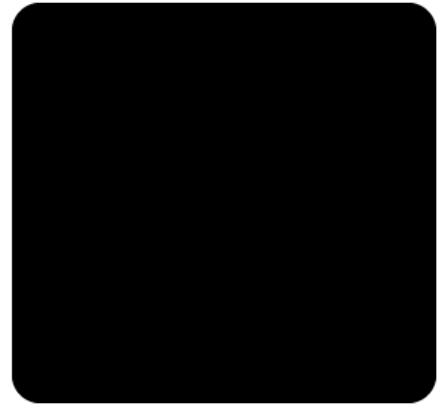
KUVA 15. Vasemmalta oikealle: Vaalea violetti voi kieliiä esimerkiksi hellyyttä ja elämäniloa, punaiseen taittava violetti henkistä voimaa ja tumma siniseen taittava violetti puolestaan yksinäisyyttä ja uskollisuutta.

3.3.8 Musta

Kuten aiemmin jo mainittiin, musta taustavärinä saa muut väri loistamaan kirkkaammin. Joskus musta saatetaan kokea värinä, joka hautaa muut värit alleen, (Hintsanen, 2020) mutta se on myös oiva lisä yksityiskohdissa ja tummimmissa varjoissa tuomaan syvyyttä kuviin.

Musta yhdistetään suruun, pimeyteen ja yöhön (Hintsanen, 2020). Monissa kulttuureissa se on hautajaisissa vaatetuksen väri, jolla ilmennettiin tilanteen juhlavuutta, mutta samaan aikaan vakavuutta. Mustan koettiin sisältävän symbolisesti "pimeän manalan" voimia, joiden alla kuolevaiset elävät. (Huttunen, 2016, 106.)

Silti musta koetaan myös tyylikkäänä ja arvokkaana värinä, joka luo eleganssia. Miehet suosivat mustia pukuja ja aina tyylikkääksi koettu pikkumusta on naisten keskuudessa suosittu. (Hintsanen, 2020.)

KUVA 16. Musta yhdistetään usein suruun ja pimeyteen, mutta samaan aikaan vaatetuksessa esimerkiksi naisten pikkumustat mekot koetaan tyylikkäänä asuvalintana.

3.3.9 Valkoinen

Monissa uskonnoissa valkoinen koetaan viattomuuden, tahrattomuuden ja puhtauden värinä. Tämän vuoksi valkoinen kyyhkynen on muodostunut näiden piirteiden symboliksi. Myös morsiuspuvun valkoisen värin koetaan symboloivan samoja asioita. (Huttunen, 2016, 107.)

Palautetaan mieleen aiempi vertaus sotatilanteesta ja häijuhlasta. Morsiuspuvun valkoinen kuvaa usein aiemmin mainittuja piirteitä; viattomuutta, tahrattomuutta ja puhtautta. Sotatilanteessa taas esimerkiksi valkoinen lippu tarkoittaa usein antautumista (Lehtonen, 2020).

A silhouette of a person's head and shoulders is shown on the left side of the page, facing right. The background is a bright, hazy sky with a soft glow, suggesting a sunrise or sunset. In the lower right, there are blurred silhouettes of trees. The overall mood is contemplative and serene.

4. Sommittelu

4 Sommittelu

Sommittelu on teoksen kokonaisrakenne. Sommittelussa asetellaan teoksen kuvalliset elementit, kuten muodot ja värit halutunlaiseen asetelmaan. Usein halutunlainen asetelma on tasapainoinen ja harmoninen. Tällöin katsojalle tulee olo, ettei teoksessa ole mitään liikaa tai liian vähän. Tällaisen tasapainon tahallinen rikkominen on myös yksi oiva tehokeino teoksen ilmaisussa. Hyvän sommittelun päätarkoitus onkin asetella teoksen elementit yhtenäiseksi, kiinnostavaksi ja tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. (Graafinen, 2018)

Henkilökuvassa kuvan ilmaisuun vaikuttaa sommitelmallisesti tietenkin se, miten kuvan henkilö tai henkilöt ovat suhteutettuna toisiinsa, vallitsevaan tilanteeseen ja ympäristöönsä. Myös se, miten katsoja suhteuttaa itsensä katsottavaan kuvaan vaikuttaa välittyvään tunnelmaan (Seppä, 2012, 39). Seuraavissa osioissa käsitellään yleisiä kuvan sommitelmallisia ratkaisuja ja niiden mahdollisia vaikutuksia ilmaisuun ja tunteeseen tuoden näihin näkökulmia erityisesti henkilökuvaa ajatellen.

4.1. Perspektiivi

Perspektiivitekniikan valinta on vahva apukeino niin teoksen ja katsojan välisen dynamiikan luomisessa (Seppä 2012, 39) kuin ympäristön ja teoksen henkilön tai henkilöiden välisessä dynamiikassa. Seuraavaksi esitellään erilaisia perspektiivitekniikoita ja näiden ominaisuuksia.

Arvoperspektiivi oli tyypillinen ilmaisukeino keskiajalla ja varhaisessa egyptiläisessä taiteessa. Arvoperspektiivissä henkilön tai asian arvokkuus, tärkeys ja merkittävyys ovat tekijöitä, jonka mukaan kohteet esitetään kuvassa. Mitä merkittävämpi tekijä, sitä suuremmassa koossa tämä esitetään verrattuna muihin kuvan tekijöihin. Usein tärkeät kohteet myös sijoitetaan kuvassa muiden yläpuolelle. (Seppä, 2012, 39.) Tämä perspektiivitekniikka onkin siis selkeästi omiaan ilmaisemaan kuvassa esiintyvien tekijöiden suhdetta toisiinsa. Joskin se tuo omia rajoitteitaan kuvan sommitteluun ja esimerkiksi syvyysvaikutelman luomiseen.

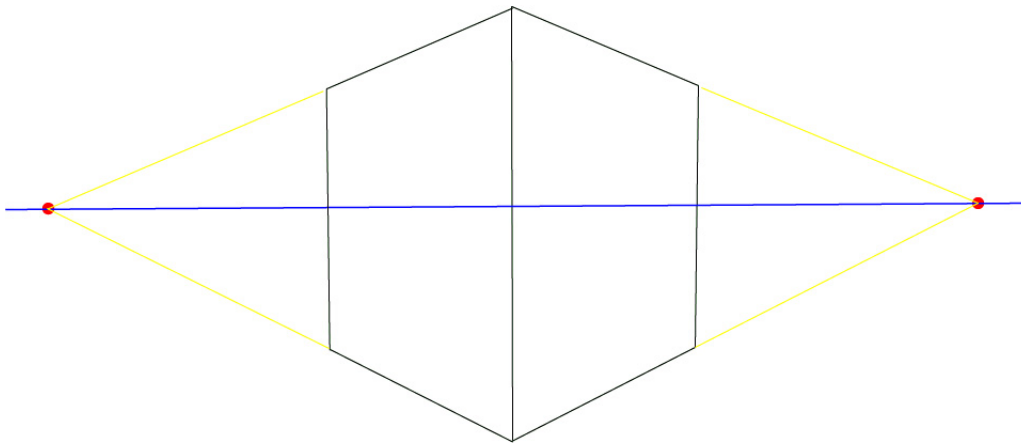
Keskeisperspektiiviopin avulla sen sijaan kyetään esittämään realistinen syvyysvaikutelma. Yksinkertaistettuna tekniikan persusajatus on, että kohteet kuvataan aina sitä pienempinä, mitä kauempana ne ovat kuvatilassa katsojasta. Apuna tässä käytetään horisonttia ja yhtä pakopistettä. Tällaisessa yhden pakopisteen perspektiivissä valitaan ensin horisontin sijainti ja sen jälkeen sijoitetaan kuvitteelliselle horisonttiviivalle yksi piste, jota kohti mentäessä kaikki kuvan elementit pienenevät ja pienenevät, kunnes katoavat kokonaan. (Seppä, 2012, 35, 36.)

Tällaisella perspektiiviasettelulla voidaan esimerkiksi nostaa jokin tietty kohde kuvassa tai tilassa esille ja keskeiseen rooliin. Tämä kohde asetetaan pakopisteen kohdalle ja taitavalla sommittelulla ympärillä olevat kohteet ikään kuin johdattavat katseen kohteeseen. Esimerkiksi Leonardo Da Vincin teoksessa *The Last Supper* (1494-1498) on käytetty yhden pakopisteen tekniikkaa. Havainnollistaakseni tekniikan käyttöä olen lisännyt kuvaan sinisellä horisonttiviivan, punaisella pakopisteen ja keltaisilla viivoilla osoittamaan kohteiden suunnan pakopistettä kohti. Kuvan tilaratkaisu ja henkilöiden sijainnit ja asennot johdattavat selkeästi katsojan huomion pakopisteen kohdalle sijoitettuun Jeesukseen.

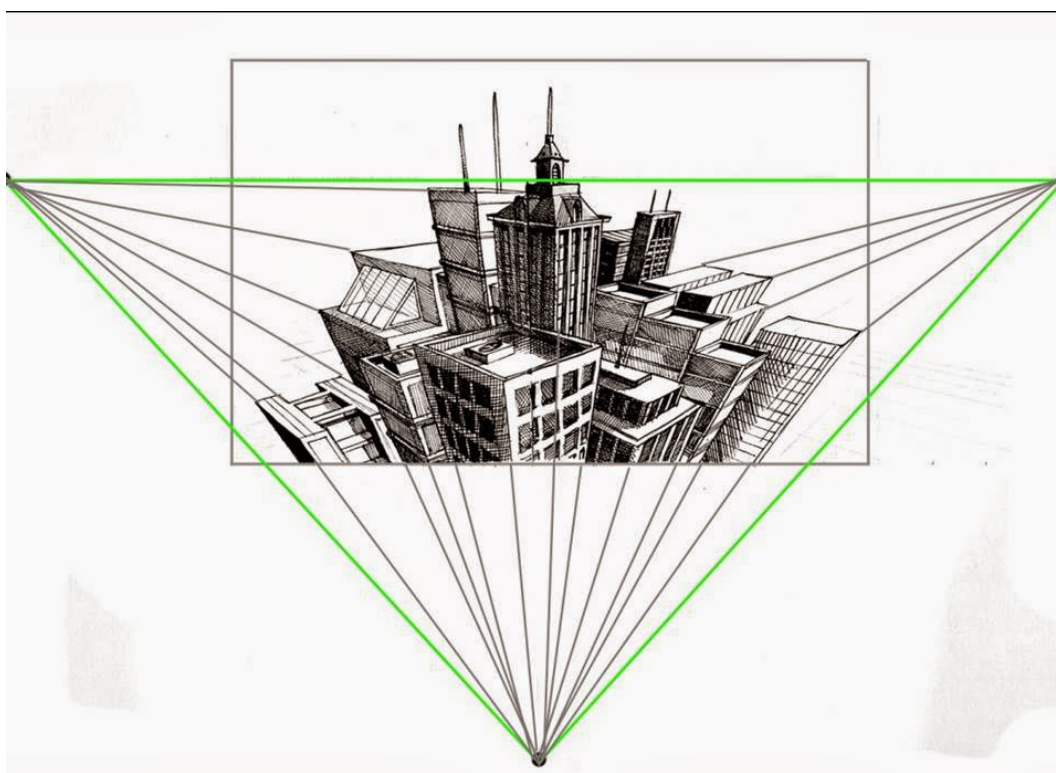
KUVA 17 Leonardo Da Vinci, *The Last Supper* (1494-1498) (Alkuperäinen kuva: Mrskariatlis, 2014.)

Kuva on mahdollista rakentaa myös kahden tai kolmen pakopisteen avulla, joiden avulla myös kuvataan syvyysvaikutelmaa. Pakopisteet on mahdollista sijoittaa kuvan sisä- tai ulkopuolelle. Kahden pakopisteen perspektiiviä käytetään esimerkiksi silloin kun kuvattu tilanne on talon kulmalla, jolloin molemmat sivut näkyvät. Tällöin talon kumpikin sivu suuntautuu "omaa" pakopistettään kohti, jotka on sijoitettu horisonttiviivalle. (Seppä, 2012, 36.)

KUVA 18 Kahden pakopisteen perspektiivi. (Mukaillen, Schildtin lukio, 2020)

Kolmen pakopisteen perspektiivissä talo on kuvattu joko ylä- tai alaviistosta, jolloin myös talon pystyille seinille on piste, jota kohti seinät ikään kuin kallistuisivat. Kolmen pakopisteen perspektiivissä siis lisätään piste myös pystylinjoille, joka ei sijaitse horisonttiviivalla, vaan joko sen ylä- tai alapuolella. (Seppä, 2012, 36.)

KUVA 19 Kolmen pakopisteen perspektiivi (Schildtin lukio, 2020)

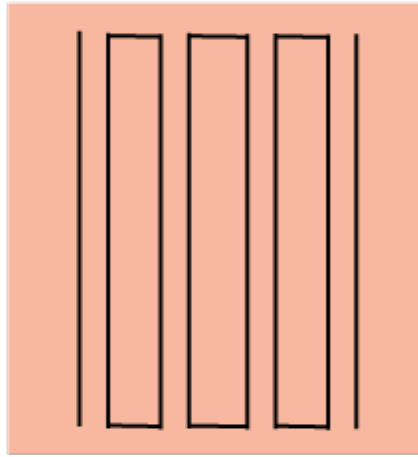
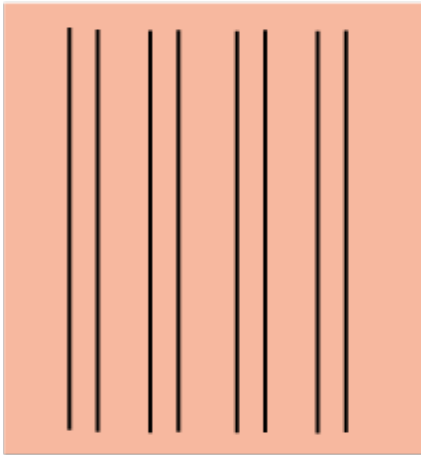
Perspektiivitekniikoissa horisontin korkeudella voidaan vaikuttaa katsojan ja katsottavan kohteen dynamiikkaan. Sijoittamalla horisontin kuvan alaosaan saadaan katsojalle olo, että hän katsoo kohdetta ylöspäin, kun taas ylhäällä oleva horisontti saa olon voimistuvammaksi, kun katse suuntautuu kuvassa alaspäin. Esimerkiksi uskonnollisessa kuvassa voi olla tavoiteltavaa tällainen ylöspäin katsomisen vaikutelma. Uutiskuvissa taas on todettu olevan yleistä, että kolmannen maailman vähävaraisia kuvataan niin, että katsoja katsoo heitä enemmän alaspäin. (Seppä, 2012, 39.) Ehkä tällä halutaan korostaa tunnetta siitä, että katsoja on elämäntilanteeltaan hyvässä asemassa verrattuna kuvan henkilöön, joka taas herättäisi mahdollisesti enemmän empatiaa katsojissaan. Ylä- ja alaviiston kuvakulman lisäksi tietenkin myös muut kuvakulman ratkaisut vaikuttavat ilmaisuun. Onko kuvan henkilö kuvattu suoraan edestä, sivusta vai kenties takaapäin, saa aikaan heti erilaisen tunnelman.

Käänteisperspektiivissä luodaan vaikutelma, että pakopiste onkin katsojan puolella ja kuvan kohteet ovat katsojaa lähellä. Tämä saa aikaan vaikutelman, että kuvattava kohde katsookin kuvan tarkastelijaa, sen sijaan että katsoja katsoisi kuvaa. Tämä on yleinen tekniikka erityisesti kristillisen ikonitaiteen piirissä. (Seppä, 2012, 39.)

4.2 Havainnoinnin lait

Vaikka ihmisten havainnoinnissa ja näkemisessä on eroja, on olemassa myös tiettyjä sääntöjä, joilla ihminen hahmottaa ja näkee asioita. Taiteilijat usein hyödyntävätkin näitä sääntöjä teoksissaan, joita löytyy yhteensä viisi erilaista. (Väisänen, 2017, 14.)

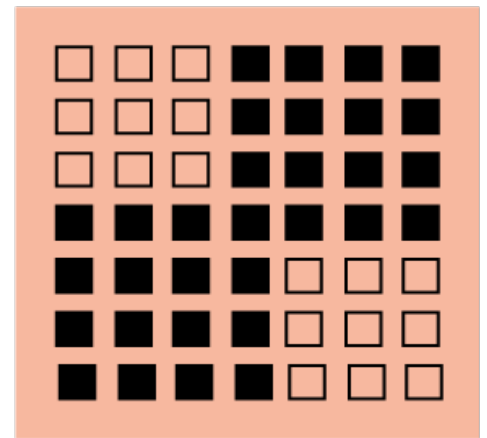
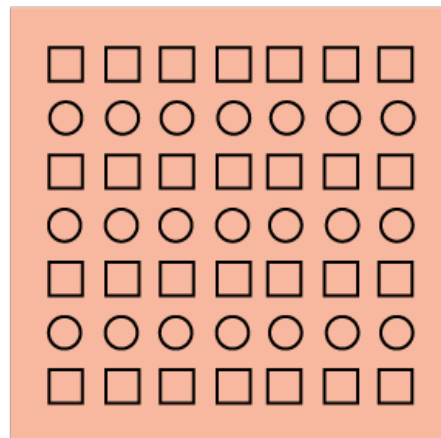
Läheisyyden laki on yksinkertaisuudessaan sellainen, että ihmiset kokevat yhteen kuuluviksi toisiaan lähellä olevat asiat. Suljetun objektin lain keinoilla tämä pystytään kumoamaan. Kun muotoja aletaan sulkemaan, ei lähimpänä toisiaan olevat kohteet enää välttämättä tunnukaan yhteen kuuluvilta. (Väisänen, 2017, 15.)

KUVA 20 Läheisyyden laki (vas.)
ja suljetun objektin laki (oik.)
(mukaillen, Väisänen 2017)

Samankaltaisuuden laki perustuu siihen, että ihmiset liittävät alitajuntaisesti toisiaan muistuttavat asiat toisiinsa. Tämä on mahdollista toteuttaa niin muodolla kuin värillä. Taiteilija voi tämän avulla esimerkiksi luoda teokseen jännitettä, joka tekee teoksesta tasapainoisemman ja yhtenäisemmän oloisen. Toistamalla samaa muotoa tai laittamalla samaa väriä teoksen vastakkaisiin kulmiin teoksen sisälle muodostuu ikään kuin jännite, joka pitää ilmaisuuden kasassa ja harmoniassa. (Väisänen, 2017, 16.)

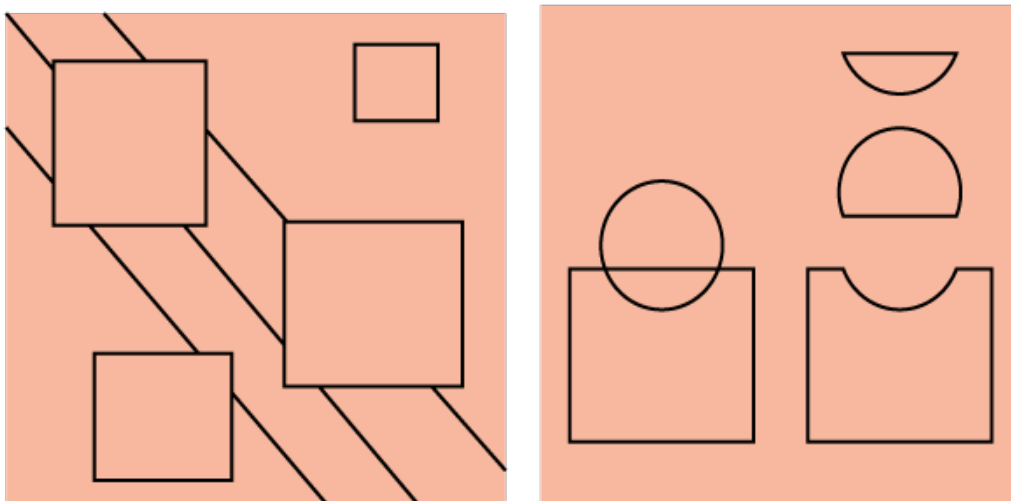
KUVA 21 Samankaltaisuuden
lain havainnekuvat (mukaillen,
Väisänen 2017)

Käydään näitä kolmea ensimmäistä havainnoinnin lakia läpi henkilökuvien näkökulmasta. Pidän esimerkit yksinkertaisina ja muistutan, että kuvan ilmaisuus muodostuu monen tekijän summasta, joten nämä esimerkit eivät päde jokaisessa tapauksessa: Väkijoukkoa esittävässä kuvissa toisiaan lähellä olevat ihmiset nähdään usein samaan seurueeseen kuuluvina, (Läheisyyden laki) mutta tämä kokemus voi muuttua, jos ihmiset ovatkin esimerkiksi pöytien ympärillä. Tällöin pöydät toimivat ikään kuin muodon sulkevinä tekijöinä, vaikka ihmiset ovatkin pöydän reunoilla ja isossa pöydässä mahdollisesti myös etäällä toisistaan. Saman pöydän henkilöt koetaan siis usein kuuluvaksi samaan seurueeseen. (Suljetun objektin laki)

Kuvitellaan vielä tilanne koulun pihanmaalta, jossa joukko lapsia on tiiviisti porukassa ja lähellä on yksi oppilas itsekseen. Yksin oleva lapsi koetaan luonnollisesti porukan ulkopuolisena. Lisäämällä kuvaan lapsien eleet ja ilmeet, voidaan luoda surullinen kuva esimerkiksi kiusaamistilanteesta. Tähän voidaan luoda lisää elementtejä esimerkiksi sillä, että ulkopuolelle jääneellä lapsella on muihin nähden huonokuntoisemmat vaatteet, joka luo mielikuvan, että kyseessä saattaa olla esimerkiksi köyhemmästä perheestä tuleva lapsi, kuin kiusaavan porukan lapset ovat. Vaatetuksen kuvaamisella luodaan ilmaisu erilaiseen taloudelliseen asemaan kuuluvasta henkilöstä ja vahvistetaan tätä ulkopuolisuuden ilmaisua. (Samankaltaisuuden laki)

Jatkuvuuden laki perustuu siihen, että oikealla muotojen asettelulla ihmiselle tulee mielikuva, että muoto jatkuu, vaikka kuvassa selkeästi näkyy muodon katkeaminen. Täydellisen muodon lain mukaan, ihmisellä on taipumus nähdä muodot täydellisinä geometrisina muotoina. (Väisänen, 2017, 17,19.)

KUVA 22 Jatkuvuuden laki (vas.) ja täydellisen muodon laki (oik.) (mukaillen, Väisänen 2017)

4.3 Rytmi, rajaus, sijainti ja tarkennus

Teoksen sommittelu ja rakenne muodostavat teokseen rytmin, jotka voivat muodostaa teokseen joko staattisen tunnelman tai liikkeen vaikutelman. Elementtejä, joilla haluttu vaikutelma luodaan ovat esimerkiksi pintarakenne, sävy, väri, muoto ja viivat. Teoksen osia ryhmittelemällä ja näiden elementtejä toistamalla taitelija muodostaa teokseensa haluamansa rytmin. (Itkonen, 2011, 46.) Tällainen liikkeen tai staattisuuden ja tasapainon tai epätasapainon valinta on oiva keino vahvistaa haluttua ilmaisua ja tunnetta. Sopisiko esimerkiksi kuvaan, jossa pariskunta tanssii riehakkaasti muiden ihmisten seassa staattinen vai liikkeessä oleva vaikutelma? Useassa tilanteessa juuri liikkeen lisääminen on omiaan vahvistamaan tätä riehakkuuden vaikutelmaa.

Taiteilijan on aina tehtävä ratkaisu mitä hän ottaa kuvaan mukaan ja mitä hän rajaa pois. Kun tietenkin tärkeää on se, mitä kuvassa näkyy, myös yhtä tärkeää on se, mitä ei näy. Varsinkin kun tutusta aiheesta jätetään oleellinen elementti pois, se voi vaikuttaa teokseen huomattavasti. Otetaan esimerkkinä arkielämään sijoittuva tapaus havainnoimaan tällaista kokemusta: Menet kahvilaan tapaamaan ystävääsi. Toteat, ettei hän ole vielä kahvilassa, joten jätät ulos häntä odottamaan. Jos sinulta kysyttäisiin tuolloin ihmisten lukumäärää kahvilassa tai sisustuksen väriä, et luultavasti osaisi vastata tarkasti. Sinun merkittävin havaintosi kahvilasta oli se, ettei ystäväsi ollut siellä. (Väisänen, 2017, 43, 44.)

Henkilökuvassa rajaamisella voidaan vaikuttaa myös siihen, tuntuuko kuvan henkilöt katsojasta läheisen vai kaukaisen oloisilta. Esimerkiksi tiiviisti rajatut puolivartalokuvat tai kasvokuvat tuntuvat yleisesti läheisemmiltä, kuin kuvat, joissa henkilö näkyy kokonaan ja/ tai etäisyyden päästä kuvattuna. Tällä keinolla voidaan luoda erilaista intensiteettiä. Tästä voi löytää monenlaisia vaihtoehtoja: entä jos henkilöstä tai henkilöistä onkin rajattu puolet kasvoista pois, tai kuvassa näkyikin vain esimerkiksi käsi tai osa alavartalosta?

Se, mihin kohde on sijoitettu kuvassa vaikuttaa myös niiden havainnoimiseen. Tähän vaikuttaa myös se mikä on kuvan katsojan lukusuunta. Länsimaisessa kulttuurissa, jossa lukusuunta on vasemmalta oikealle, kuvan vasemmalla reunalla olevat kohteet korostuvat kuvassa enemmän. Myös kuvassa tapahtuva liike koetaan lukusuunnan mukaisena luonnollisempina. Vasemmalle suuntautuva liike koetaan usein paluuna ja kotiin menemisenä, kun taas oikealle suuntautuva liike pois lähtemisenä, seikkailuna ja tulevaisuuteen katsomisena. (Heikkinen, 2020.) Kulttuurissa, jossa lukusuunta on vastakkainen, on myös liikkeen kokemus vastakkainen (Luukkonen, 2004). Katso seuraavan sivun kuvaparia. Mikä elementti kuvista korostuu mielestäsi eniten?

Kuva 23 Miten kuvan kääntäminen peilikuvaksi vaikuttaa sen kokemiseen?
(Niskanen, 2020)

Valon ja varjon vaihtelulla voidaan luoda tilaan kolmiulotteisuuden tuntua sekä vahvistaa erilaista tunnelmaa ja teoksen sanomaa. Esimerkiksi voimakas valoasteiden ero luo usein dramaattisuuden tunnetta (Väisänen, 2017, 57). Valon ja varjon avulla voidaan myös piilottaa sekä nostaa esille haluttuja kohteita kuvasta.

Tarkentaminen on tekijä niin maalauksessa, piirroksessa kuin valokuvassa. Tarkentaako taiteilija kuvassa johonkin tiettyyn kohteeseen, jolloin muut alueet ja osat jäävät epätarkaksi vai haluaako hän kaikkien näkökentän asioiden olevan yhtä teräviä. Tämä on oleellinen keino, joka erottaa kuvan siitä, kun katsomme oikeaa ympäristöä. Oikeaa ympäristö tarkastellessamme kykenemme tarkentamaan eri etäisyyksille ja muuttamaan tällä tavoin eri osien tarkkuutta ja epätarkkuutta. Kuvassa tällainen tutkiminen ei ole mahdollista, vaan kohteiden tarkkuuden valitsee taiteilija. Tätä voi käyttää tehokeinona esimerkiksi jättämällä osan maalauksen kankaasta tyhjäksi. (Eldridge, 2009, 44.) Valokuvauksessa syvyysterävyyden muutokset ovat nopea ja yleinen keino nostamaan tiettyjä kohteita enemmän tai vähemmän esille ja luomaan erilaista tunnelmaa.

5 Katsojan rooli tulkitsijana

5 Katsojan rooli tulkitsijana

Taideteokseen liittyy aina myös teosten katsojat. Katsojan roolia teoksen tulkitsijana käsitelläkseni käytän apuna filosofi John Deweyn näkemystä ihmiskokemuksesta. Deweyn kokemusfilosofia käsittelee kaikkia elämänalueita kasvatuksesta talouteen ja politiikkaan sekä tieteistä taiteeseen (Alhanen, 2013, 8). Deweyn ihmiskokemuksen filosofia on siis hyvin laaja ja perinpohjainen, joten en lähde sitä tässä opinnäytetyössä avaamaan kokonaisuudessaan. Tämän opinnäytetyön tutkimusaiheen näkökulmaa tukeakseni esittelenkin Deweyn filosofian näkemyksiä taiteen luomisprosessista ja katsojan kokemuksesta taiteessa hiukan yksinkertaistetussa muodossa. Jotta voidaan ymmärtää katsojan roolia taideteoksen tulkitsijana, avataan ensin taiteilijan luomisprosessia.

Deweyn mukaan taideteoksen luomisprosessissa taiteilija työstää teostaan niin, että hän ulkoistaa oman kokemuksensa taideteoksen ainekseen, jonka myötä tämä kokemus on myös muiden koettavissa ja käsiteltävissä. Taiteilija pyrkii poistamaan teoksestaan kaikki kokemisen luonnetta häiritsevät tekijät ja vahvistaa teoksen ilmaiseman kokemuksen ominaispiirteitä. Tällöin valmiista taideteoksesta muodostuu ilmaiseva objekti, joka välittää taiteilijan oman kokemuksen teoksen katsojalle. (Alhanen, 2013, 186, 187.)

Dewey kuitenkin korostaa, että tämä materiaallinen teos ei ole yksinään taidekokemuksen synnyttävä tekijä. Teos on taiteen lähtökohta ja välttämätön osa, mutta omalla tavallaan se on vasta taiteen "ensimmäinen puolisko". Tässä vaiheessa pääsemme katsojan rooliin. Tämä toinen puolisko on siis teoksen havainnoijan oma aktiivinen kokemus. Taideteos toimii tällöin objektina, jonka sisältämät elementit herättävät teoksen havainnoijassa hänen oman yksilöllisen kokemuksensa maailmasta. (Alhanen, 2013, 187.)

Täten teosta tutkiessa teoksen havainnoijan omat kokemukset ikään kuin vertautuvat taideteoksen tekijän kokemuksiin. Dewey muistuttaa, etteivät nämä kokemukset kuitenkaan ole samoja tai edes samanlaisia, ennemminkin samansuuntaisia.

"...Taiteilija on valikoinut, yksinkertaistanut, selkiyttänyt, karsinut ja tiivistänyt kokemustaan mielensä mukaan. Katsojan täytyy käydä läpi nuo toimenpiteet näkökulmansa ja mieltymyksensä mukaisesti. Molemmat pelkistävät eli kiteyttävät merkityksellisen..." (Alhanen, 2013, 188)

Näin katsoja huomaa taideteoksen eri osat ja ainekset, ja kuinka ne yhdessä muodostavat ilmaisen. Samaan aikaan teoksessa hallitseva ainutlaatuinen tunne virittää kokijan omia kokemuksia (Alhanen, 2013, 188).

Tämä vuorovaikutus teoksen ja kokijan välillä taas muokkaa katsojan omaa kokemusta ulkopuolisesta maailmasta. Teoksen eri osia tutkimalla ja jäsentelemällä katsoja siis muodostaa teoksen osista oman kokemuksensa, ja taideteos ikään kuin luodaan tässä prosessissa uudelleen. (Alhanen, 2013, 188.)

Tämän vuoksi ei ole mitään yhtä totuutta siitä, onnistuiko teos ilmaisussaan ja välittämään tunnetta. Taiteilija välittää teokseen oman kokemuksensa ja jokainen henkilö tulkitsee teosta omalta henkilökohtaiselta näkökulmaltaan. Jokainen kokemus on omanlaisensa, ja täysin oikeutettu ja oikea kokemus. Tietenkin on myös katsojasta kiinni, haluaako hän tosissaan perehtyä teoksen eri elementtien tarkoitukseen tai teoksen ajankohtaan, jolloin teos saattaa avautua hänelle täysin eri valossa. Dewey kiteyttääkin ”Taiteilijan tavoin havaintajankin on osallistuttava taiteen tekemiseen” (Alhainen, 2013, 188).

5.1 Kokemisen tasot

Dewey toteaa ihmiskokemuksen ylipäättään olevan niin biologisesti, kuin kulttuurisesti muotoutunutta (Alhanen, 2013, 80). Myös Väisänen (2017, 10) toteaa, että jokainen katsoja katsoo kuvaa aina oman aikansa silmin ja jokainen tekijä luo teoksen oman aikansa ja elinpiirinsä silmin. Näitä ajatuksia tukee myös lukusuunnan vaikutus kuvan kokemisessa.

Tämä palautti mieleeni luvun 3.1 Värien vaikutuksen ja merkityksen tasot. Näin jälkeempäin uskallan todeta, että kuvien havainnoinnissa muidenkin osa-alueiden kohdalla toteutuvat nämä tasot ainakin samankaltaisina. Henkilökuvan näkökulmasta hyvä esimerkki tästä on kauneusihanteet. Kauneusihanteet ovat eri aikakausina

ja eri kulttuureissa vaihdelleet erittäin paljon; aivan päinvastaisia piirteitä on saatettu toisena aikana kokea viehättävänä, kuin toisena (Rask, 2016). Tämä todistaa sen, että tietyt ihanteet ovat kulttuurihistoriallisen ja sosiaalisen tason muodostamia. Lisäksi jotkin evoluutiopsykologiset tutkimukset väittävät, että esimerkiksi symmetristen kasvojen koetaan luonnostaan viehättävimmiksi kuin epäsymmetriset (Nurmilaakso, 2015), joka viittaisi taas arkaaiseen tasoon. Ja tietenkin ihmisillä on myös omat henkilökohtaiset mieltymyksensä siitä, mitkä piirteet koetaan enemmän tai vähemmän miellyttäviksi. Kaiken kaikkiaan kuvien kokeminen on monimutkainen prosessi, johon liittyy paljon niin tietoista kuin tiedostamatonta.

1. Arkaainen taso 1
2. Arkaainen taso 2
3. Kulttuurihistoriallinen taso
4. Sosiaalinen taso
5. Kognitiivinen taso
6. Tunnetaso

Kuva 24. Värien vaikutuksen ja merkityksen tasot

6. Yhteenveto & pohdinta

6 Yhteenveto & pohdinta

Tämän opinnäytetyön myötä voidaan todeta, että tunteen välittymiseen henkilökuvassa liittyy monia eri tekijöitä, jotka linkittyvät ja täten vaikuttavat haluttuun ilmaisuun. Kuvan rakentaminen on taiteilijalle eri elementtien tasapainon ja jännitteen luomista, jolloin kuvasta muodostuu omanlainen ilmaisullinen kokonaisuutensa. Onnistuessaan taiteilija on ulkoistanut teokseen oman kokemuksensa ominaispiirteet, jossa ilmenee teoksen merkitys ja sanoma. Niin taiteilija kuin teoksen katsoja näkevät teoksen oman aikansa silmin, ja tämä on luonnollisesti vaikuttaa aina niin teoksen lopputulokseen kuin teoksen tulkintaan. Tunteen välittyminen on katsojasidonnaista, koska jokainen tulkitsee teosta itsensä kautta, omalta kokemus- ja ajattelupohjaltaan.

Opinnäytetyön aikana nousi perustellusti esille tunteen tärkeys teoksessa ja tätä myötä tutkimusaiheenkin merkittävyys; ilman tunnetta teos on vain koristelua. Tavoitteeni oli kehittää omaa käsitystäni tunteen välittämisestä henkilökuvassa ja löytää uusia keinoja oman työskentelyni tueksi, ja koen tämän tavoitteen toteutuneen. Koen, että järjestelmällinen värien ja kuvan muiden sommitelmallisten elementtien tutkiminen tutkimustyön näkökulmasta syvensi tietouttani ja toi minulle uusia keinoja siihen, miten voisin jatkossa rakentaa kuvani tunteen kannalta ilmaisulliseksi vahvemmaksi. Taiteen filosofian tutkimuksen osuus konkretisoi itselleni tekijöitä, jotka liittyvät aiheeseen. Kysymykset "Mitä esitetään?", "Miten esitetään?" ja "Mitä ilmaistaan" tulevat olemaan jatkossa kysymyksiä, joihin palaan työskentelyssäni.

Pelkän tunteen tutkiminen kuvassa on mahdotonta, koska siihen yhdistyy monia muitakin teemoja, joiden huomioiminen tunteen toteutumisen kannalta on välttämätöntä. Toivon kuitenkin, että osasin tuoda tekstissäni perustellusti esille, miksi käsittelin mitään aihetta ja miten nämä asiat liittyvät itse tutkimuskysymyksiin. Välillä heräsi myös huoli, käsittelenkö aihetta tarpeeksi henkilökuvan näkökulmasta. Monet käsitellyt asiat liittyivät yleisesti myös muuhun taiteeseen ja erityisesti kuvataiteeseen, mutta toivon nostamieni esimerkkien tuoneen lisää näkemystä ja syventymistä erityisesti henkilökuviin. Aihe on myös itsessään niin laaja, että koen tämän opinnäytetyön olevan siitä vain pintaraapaisu. Mitä pidemmälle opinnäytetyössä etenin, sitä enemmän uusia ajatuksia tuli mieleeni aiheeseen liittyen. Johonkin oli kuitenkin vedettävä raja mitä tässä opinnäytetyössä tullaan käsittelemään, ja kokonaisuudesta muotoutui tällainen. Aiheen tutkiminen jatkuu varmasti yhtä kauan kuin tulen työskentelemään henkilökuvien parissa. Toivottavasti siis todella kauan.

Vaikka kuvaa voidaan järjestelmällisesti tutkia ja monia asioita myös selittää auki, koen, että henkilökuvissa (ja muissakin taideteoksissa) on aina jotain sellaista, mitä ei voi pelkästään sanoin kertoa. Sen voi vain tuntea ja kokea. Ja sen vuoksi taide varmaan parhaimmillaan onkin niin pysäyttävää ja kiehtovaa. Siinä käsitellään jotain, mitä kielemme on rajallinen selittämään. Osaltaan tästä syystä uskon taiteilijan oman intuition olevan myös iso osa-alue teoksia tehtäessä. "En pysty selittämään täysin miksi, mutta näin tämä teos on tehtävä, tai tätä aihetta on käsiteltävä." Lopullisen tuloksen näkee vasta, kun teos saadaan myös muiden koettavaksi.

Viimeisenä mainitsen vielä kerran: tässä työssä ei esitelty absoluuttisia sääntöjä aiheeseen liittyen. Toivon kuitenkin, että tämä tuo uusia näkökulmia myös muille lukijoille ja auttaa heitäkin tunnetta välittävän henkilökuvan rakentamisessa.

7 Lähdeviitteet

Aavikko, Marju 2019. Omakuvien mestari <https://marjutus.media/omakuvien-mestari/> Viitattu 28.4.2020

Alhanenm Kai, 2013. John Deweyn kokemusfilosofia. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Ateneum, 2020. Maailmalta löysin itseni <https://ateneum.fi/nayttelyt/maailmalta-loysin-itseni/#top> Viitattu 3.5.2020

BBC, 2014. Did Rembrandt Invent the Selfie? <http://www.bbc.com/culture/story/20141009-did-rembrandt-invent-the-selfie> Viitattu 3.5.2020 Viitattu, 3.5.2020

Eldridge, Richard, 2009. Johdatus taiteen filosofiaan. (Alkuperäinen teos: An Introduction to the Philosophy of Art) Helsinki: Gaudeamus Oy.

Heikkinen, Heli, 2020. Sommittelu - Kuvataiteen kielioppi – ja matematiikka. <https://peda.net/p/Heli%20Heikkinen/nastopoli/ku01/sommittelu/sp:file/download/892e7c0aeee4a086e3b8cd49a912c5ec92ab39f5/7.%20SOMMITTELU.pdf> Viitattu, 9.11.2020

Hintsanen,Päivi, 2020 <https://www.coloria.net/> Viitattu, 24.5.2020

Huttunen, Martti 2016. Värit pintaa syvemmältä. Kolmas täydennetty laitos. Helsinki: Books on Demand.

Itkonen, Satu, 2011. Taidekuvan äärellä, katso, koe, jaa. Helsinki: Kirjapaja.

Itten, Johannes, 2004. Värit taiteessa. (Alkuperäinen teos: Die Kunst der Farbe) Neljäs muuttumaton painos. Helsinki: Kustannus Oy Taide.

Kinnarps, 2020. Eri värit vaikuttavat meihin eri tavoin. <https://www.kinnarps.fi/tietoa-tyoymparistosta/varit-vaikuttavat-meihin/> Viitattu 22.5.2020

Lehtonen, Juha Matias, 2020. Miksi valkoinen lippu on antautumisen merkki? <https://www.hs.fi/paivanlehti/16012020/art-2000006373162.html> Viitattu 14.10.2020

Luukkonen, Ismo , 2004. Valokuvan merkitysydintä metsästävässä. <http://www.ismoluukkonen.net/about/merkityksia.html> Viitattu, 9.11.2020

Nurmilaakso, Tiia, 2015. Kerro, kerro mittari, ken on maassa tieteellisesti kaunein? <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/04/15/kerro-kerro-mittari-ken-maassa-tieteellisesti-kaunein> Viitattu 1.11.2020

Nyberg, Patrik, 2019. Maalatut kasvot: Helene Shjerfbeckin omakuvat, modernismi ja esittäminen <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/305552> Viitattu 6.5.2020

Rask, Regina, 2016. Kleopatrasta kuntosalinaiseen – kauneusihanteet eri aikoina. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/11/02/kleopatrasta-kuntosalinaiseen-kauneusihanteita-eri-aikoina> Viitattu 1.11.2020

Seppä, Anita 2012. Kuvien tulkinta. Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle. Helsinki: Gaudeamus.

Toivanen, Antti, 2018. Sommittelu <https://www.graafinen.com/suunnittelu/yleista/sommittelu/> Viitattu 31.10.2020

Väisänen, Liisa 2017. Kuvan tuhat sanaa: kuinka ymmärtää kuvan kieltä. Kirjapaja: Helsinki.

Kuvalähteet

KUVA 2. Rembrant omakuva, Self Portrait at the Age of 63, 1669: http://www.rembrandtpainting.net/rembrandt_self_portraits.htm

KUVA 3. Shjerfbeck omakuva, valoa ja varjoa, 1945: https://fi.wikipedia.org/wiki/Omakuva,_valoa_ja_varjoa

KUVA 17. Leonardo Da Vinci, The Last Supper,1494-1498 <https://mrskariatlis.wordpress.com/2014/11/07/10/>

KUVA 19. Kolmen pakopisteen perspektiivi, Schildtin lukio, https://peda.net/jao/schildtin_lukio/opiskelu/kurssituops/kuvataide/ku2/ljkr/pykjjk/pykjkpp

Kuvaluettelo

Kansilehti, Niskanen, Noora, 2020

Kansilehti luku 1. Niskanen, Noora, 2020

Kansilehti luku 2. Niskanen, Noora, 2020

Kansilehti luku 3. Niskanen, Noora, 2020

Kansilehti luku 4. Niskanen, Noora, 2020

Kansilehti luku 5. Niskanen, Noora, 2020

Kansilehti luku 6. Niskanen, Noora, 2020

KUVA 1 Perustuen Scrutonin ajatukseen onnistuneesta taiteesta

KUVA 4 Väriin merkityksen muodostuminen kuvassa

KUVA 5 Puhtaan keltainen

KUVA 6 Esimerkkisävyjä taitetusta keltaisesta

KUVA 7. Keltainen roosalla, tummanvihreällä, punaoranssilla ja keltaisenvihreällä taustalla.

KUVA 8 Esimerkkisävyjä Vasemmalta oikealle: Puhtaan punainen, punaoranssi ja tummanpunainen. Punaisen eri sävyt taipuvat monenlaisiin ilmaisullisiin merkityksiin.

KUVA 9 Punaoranssi oranssilla, tummanruskealla, mustalla ja vihreällä taustalla.

KUVA 10 Oranssi tuo energiaa ja lämmintä tunnelmaa.

KUVA 11. Esimerkkisävyjä, Ylhäältä alas: Vaaleansininen, kirkkaansininen ja sinisenmusta.

KUVA 12. Vasemmalta oikealle: Kirkkaan sininen mustalla, punaoranssilla ja lilalla taustalla.

KUVA 13. Vaemmalta oikealle: Vaalea lämpimään taivava vihreä, kylmään taivava vihreä ja harmaaseen taivava vihreä.

KUVA 14. Ylhäältä alas: Roosa koetaan rauhoittavana ja pinkki saattaa jopa shokeerata.

KUVA 15. Vasemmalta oikealle: Vaalea violetti voi kieliä esimerkiksi hellyyttä ja elämäniloa, punaiseen taivava violetti henkistä voimaa ja tumma siniseen taivava violetti puolestaan yksinäisyyttä ja uskollisuutta.

KUVA 16. Musta yhdistetään usein suruun ja pimeyteen, mutta samaan aikaan vaatetuksessa esimerkiksi naisten pikkumustat mekot koetaan tyylikkäänä asuvalintana.

KUVA 18 Kahden pakopisteen perspektiivi. (Mukaillen, Schildtin lukio, 2020)

KUVA 20 Läheisyyden laki (vas.) ja suljetun objektin laki (oik.) (mukaillen, Väisänen 2017)

KUVA 21 Samankaltaisuuden lain havainnekuvat (mukaillen, Väisänen 2017)

KUVA 22 Jatkuvuuden laki (vas.) ja täydellisen muodon laki (oik.) (mukaillen, Väisänen 2017)

Kuva 23 Miten kuvan kääntäminen peilikuvaksi vaikuttaa sen kokemiseen? (Niskanen, 2020)

Kuva 24. Värien vaikutuksen ja merkityksen tasot